

Informasjon om vann er viktig – hvordan synliggjøre verdien?

For at vannressursene våre skal kunne forvaltes på en god og bærekraftig måte må vi ha kunnskap om hvor vannet befinner seg, hvor mye vann vi har, hvilken kvalitet vannet har og skjebnen til denne livsviktige ressursen når vi tar den i bruk. Slik kunnskap bygger først og fremst på utallige målinger. Målingene må være av god kvalitet og dataene må gjøres tilgjengelig for analyser, modellering og forskning.

Vannmengder og kjennskap til disse har gjennom flere generasjoner vært viktig for utviklingen av det norske samfunnet. Elver har vært viktige transportveier og de har blitt brukt til båttrafikk, tømmerfløting og tidlig industribygging som møller og sagbruk. Vassdragene og hydrologisk informasjon har vært avgjørende ved industrialiseringen av Norge i godt over 100 år med utbygging og drift av vannkraftverk som et viktig innsatsområde. I tillegg har vann mange andre bruksområder som vannforsyning, jordbruksvanning og element for ulike fritidsaktiviteter.

Siden vi i så mange år har utnyttet vannressursene i Norge til vannkraftformål, har vi svært lange måleserier for vannføring i mange elver. I dag er disse måleseriene en forutsetning for at vi kan dokumentere klimaendringers effekt på våre vannressurser. De er også grunnlaget for dimensjonerende beregninger. Jo bedre slike beregninger er, jo bedre kost-nytte vil vi få når vi skal legge avløpsrør, bygge broer over elver eller dimensjonere et vannkraftverk med turbiner og magasiner. Innen kommunal planlegging, samfunnssikkerhet og beredskap er det økende interesse for bruk av hydrologisk informasjon for å redusere skaderisiko ved ekstremvær og flom.

Norge har forpliktet seg til å jobbe etter målene i EUs vanndirektiv, tatt inn i norsk lovverk gjennom vannforskriften. Omfattende overvåkingsprogram er rigget over hele landet for å fange opp effektene av alle de tiltakene som gjennomføres for å nå målene for vannkvalitet. Store ressurser benyttes for å samle inn prøver og analysere, rapportere og registrere dataene. Registreringen skjer i Vannmiljø, som er miljømyndighetenes fagsystem for registrering og analyse av tilstanden i vann.

Innsamling av data er også et internasjonalt anliggende. I mange land ser vi at interessen for og bruk av vanndata vokser samtidig som nye bruksområder for slike data oppstår. Det er et økende behov for ferskvann til ulike formål, samtidig som klimaendringer fører til endringer i både vannkvantitet og kvalitet. Det betyr at riktig og oppdatert informasjon om vannressursene blir stadig viktigere for god vannforvaltning. Digitalisering har gjort at det blir stadig enklere og mer effektivt å samle inn og analysere store datasett. Automatisert kvalitetskontroll og bearbeiding av data ved bruk av kunstig intelligens er ett eksempel. Det er imidlertid en ubalanse mellom dette økende behovet og det faktum at leverandørene av offentlige tilgjengelige vanndata må kjempe en stadig større kamp for å få finansiert sine tjenester.

Samtidig med at bruken av vanndata øker, øker også antallet aktører som samler inn slike data. Dette gir et større behov for en koordinerende aktør, muligens offentlig, som sikrer god datatilgjengelighet og enhetlig kvalitetskontroll. Dårlige, upålitelige og lite tilgjengelige data øker risikoen for feilinvesteringer og lite bærekraftig bruk av våre vannressurser.

Uten målinger kan vi ikke vite hvor mye vann vi har i Norge, om flommene har blitt større eller hvordan råvannskvaliteten er. Målinger gjør oss i stand til å si om vannkvaliteten forbedres etter gitte tiltak. Gode observasjoner av vann er grunnlaget for flomvarslingsmodeller, vannkvalitetsmodeller og urbanhydrologiske modeller. Lange tidsserier med vanndata er grunnlaget for å beregne ulike dimensjonerende verdier. Uten nøyaktige målinger vet vi rett og slett ikke hvor vannet tar veien verken i det store hydrologiske kretsløpet eller i det lille tettstedet.

Tilstrekkelige, kvalitetskontrollerte og tilgjengelige data krever ressurser både i form av arbeidstid og IT-systemer. Det koster penger. Det krever nitidig og langsiktig arbeid og god koordinering. Data må samles inn, kvalitetskontrolleres og arkiveres i databaser. Databasene må vedlikeholdes, oppdateres og gjøres åpne og fritt tilgjengelige for alle som ønsker. Med et hjertesukk har mange lagt merke til at det kan være forholdsvis lett å få penger til nye målestasjoner for eksempel innenfor rammen av

forskningsprosjekter. Men det er svært, svært vanskelig å få penger til å drifte de samme målestasjonene og vedlikeholde eksisterende databaser og IT-systemer over flere år. For at vi skal opprettholde tilstrekkelig kunnskap om vannet vårt, kan den største utfordringen i årene som kommer bli å få aksept for verdien av vanndata og sikre langsiktig finansiering for å samle, måle, kvalitetskontrollere, lagre og tilgjengeliggjøre disse dataene.

Verdien av målingene i et vassdrag øker med kvaliteten, lengden og tilgjengeligheten til måleserien. For å holde tritt med fremtidig behov for vanndata, er det behov for at både privat og offentlig sektor bidrar til langsiktig støtte av arbeidet med vannmålinger. Dessverre er det slik at vann er lite synlig i den politiske debatten. Vi tar vann som en selvfølge. Bare når vi begynner å se på hvor viktig vannsektorene er for mange andre sektorer i samfunnet, forstår vi den uerstattelige verdien av vanndata.

Redaksjonskomiteen

«Ubrukt jern ruster,
stillestående vann mister
sin friskhet og
fryser i kaldt vær;
slik forderves også
et ubrukt sinn»

- Leonardo da Vinci

Design, Petter Wang